

VÕTA Varasemate Õpingute ja Töökogemuse Arvestamine

HINDAJA JUHEND

Juhendmaterjali koostaja | Einike Pilli

Kaasautorid | Maiki Udam, Aili Saluveer, Anna-Liisa Peebo, Lilian Ariva,
Kaire Kroos ja Mari-Ann Rebane

VÕTA VÕIMALUS

Trükis on valminud projekti „Ülikoolilõpetajate konkurents-
võime tõstmine läbi õppetegevuse kvaliteedi arenduse
(LÜKKA)“ VÕTA alaprojekti raames.

LÜKKA projekti toetab Euroopa Sotsiaalfond.

SISUKORD

Sissejuhatus	2
1. ÜLDOSA	3
VÕTA teoreetiline taust	3
Mis on VÕTA?	4
Kelle jaoks on VÕTA kasulik ja vajalik	6
VÕTA protsess	6
Vastutuse jaotumine VÕTA protsessis	7
Kitsendused VÕTA kasutamisel	8
2. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖKOGEMUSE HINDAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED	9
Hindamisega seotud terminoloogia	9
Kvaliteeti tagava hindamise tunnused	11
Õpiväljunditega sobivate hindamiskriteeriumite kirjeldamine	14
3. TERVIKLIK HINDAMINE	15
Teistes õppeasutustes ning täienduskoolituskursustel õpitu hindamine	16
Töökogemuse hindamine	17
Kutsekvalifikatsioonile vastavuse hindamine ja kutseomistamine	18
4. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖKOGEMUSE HINDAMISMEETODID	20
Taotlusvorm	21
Õpimapp	21
Intervjuu	22
Praktika aruanne	22
Tegevuse või selle simulatsiooni vaatlemine	23
Europass	23
5. TAGASISIDE ANDMINE VÕTA TAOTLEJALE	25
6. VÕTA HINDAMISOTSUSE VAIDLUSTAMINE	26
7. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖKOGEMUSE HINDAMISE VORMISTAMINE	27
8. KORDUMA KIPPUVAD KÜSIMUSED	29
Kokkuvõte	31
Kasutatud kirjandus ja lisalugemine	32

SISSEJUHATUS

Käesolev juhend on suunatud kõigile neile, kes hindavad varasemate õpingute ja/või töökogemuse arvestamise (edaspidi VÕTA) taotlusi. VÕTA eesmärk on inimeste erineval viisil omandatud pädevuste väärtustamine ja arvestamine nii, et on tagatud õppeasutuse või kutseorganisatsiooni kvaliteedikriteeriumid. Selle eesmärgi eduka täitmise võti on hindamises.

Alljärgnevas materjalis pöörame kõigepealt tähelepanu VÕTA teooriataustale, olemusele ja teostusele. Siis räägime varasemate õpingute ja töökogemuse kvaliteetse hindamise põhimõtetest, millele järgneb osa terviklikust hindamisest nii varasema õppimise ja töö arvestamise kui kutse taotlemise korral. Materjali neljandas osas kirjeldame peamisi VÕTA hindamismeetodeid ja anname soovitusi nende abil hindamiseks. Materjali lõpuosas käsitletakse VÕTA vormistamise ja apelleerimise küsimusi. Viimaks tuuakse esile korduma kipuvad küsimused ja lisalugemise materjal.

Seda juhendmaterjali võib lugeda mitut moodi. Kui VÕTA temaatika ja põhimõtted on ebaselged, tasub materjali lugeda algusest peale. Kui aga VÕTA ning varasemate õpingute ja töökogemuse hindamisega seotud temaatika on tuttavad, võib minna otse huvipakkuvate osade juurde.

Materjali koostamisel on kaasa aidanud mitmed inimesed, kirjutades pikemaid või lühemaid osasid: Maiki Udam, Aili Saluveer, Anna-Liisa Peebo, Lilian Ariva, Kaire Kroos ja Mari-Ann Rebane. Lisaks eespool nimetatutele tahan tänada ka teksti lugejaid ja kommenteerijaid: Karmen Trasberg ja Siret Rutiku.

1. ÜLDOSA

VÕTA teoreetiline taust

Õppimine võib toimuda väga erineval viisil ja olla kas formaalne, informaalne või mitteformaalne. Formaalne õppimine leiab aset tavapärasel hariduskeskkonnas nagu kool, ülikool, täiendusõpet pakkuv koolitusasutus vms. Informaalne (kavatsemata ja struktureerimata õppimine) ja mitteformaalne (struktureeritud ja/või kavatsatud õppimine) õppimine võivad seevastu toimuda igal pool – tööl, kodus ja vabal ajal. Õppimisest rääkides on oluline ka mõista, et see pole automaatne reaktsioon õpetamisele, vaid et iga inimene õpib eri moods ja erinevaid asju, sõltuvalt sellest, milline on tema eelnev arusaam, motivatsioon ja õpistiil.

Elukestev õpe hõlmab kõiki eesmärgistatud õppetegevusi, sõltumata õppimise kontekstist. Väljundipõhises õppes pole keskne küsimus selles, kuidas mingi pädevus omandati, vaid pigem selles, kas see pädevus on olemas ja kuidas selle olemasolu on võimalik hinnata. Seepärast keskendubki VÕTA protsess eri viisil omandatud pädevuste äratundmisele, demonstreerimisele-tõestamisele ja hindamisele. Üks oluline õppimise viis, mis aitab pädevusi omandada, on kogemuslik õppimine.

Teatavasti algab igasugune õppimine kogemustest – olgu selleks siis enda või kellegi teise kogemus. Tavaliselt lähtutakse kogemuslikust õppimisest rääkides aga nn vahetust kogemusest, st millestki, mida inimene ise on kogunud. Inimene õpib kogemusest siis, kui ta kogemust märkab ja tõlgendab. Märkatakse enamasti tavapärasest erinevat, seletamatut, isegi enneolematut ja segadusseajavat kogemust. Tegelikult õpitakse ka harjumuspärasel rutiinis saadavatest kogemustest, aga seda õppimist alati ei mäletata. Kuigi kõigis kogemustes peitub õppimispotentsiaal, kasutab inimene sellest vaid väikest osa. Vahel reageerib inimene tähendusrikkale kogemusele ka „mitteõppimisega“. Ta võib selle märkamist vältida mitmel põhjusel: hirmust olukorrale otsa vaadata, oskamatusel leida olukorra põhjusi või mugavusest.

Kui aga inimene kogemust märkab ja selle „registreerib“ oma tähelepanus, on algus õppimiseks tehtud. Ometi pole märkamine piisav, vaid vaja on kogemust analüüsida, laiendada ja üldistada. Oluline on ka õpitu põhjal tehtud otsus tulevikus seda rakendada nii sarnastes kui teistsugustes situatsioonides. Näiteks võib lapsevanem märkata, et lapse kamandamise ja käsutamisega saadud tulemused toovad kaasa vähe kuulekust ja rikutud suhte. Kui nad aga seda arusaamist oma töökohal suhetes alluvatega kasutada oskavad, on kogemuse kaudu õpitu muutunud väärtuslikuks ülekantavaks õppimiseks.

Töökogemusest õppimine on üks kogemusliku õppimise vorm. Tööl toime-
tulek eeldab kompleksset ja dünaamilist teadmiste, tehniliste oskuste ja pro-
fessionaalse eetika kombinatsiooni. Kui tööl last õppimist kombineeritakse
teooriaga, võib nendest saada vahend tööalase tegevuse analüüsimiseks ja
paremaks muutmiseks. Õppides oma praktilist tegevust teooria abil analüü-
sima, saame tulemusena tervikliku arusaamise oma tööst.

Töökogemusest õppimine on nn tüüpilisest kogemuslikust õppimisest eri-
nev selle tõttu, et siin korraldatakse tihti samu tegevusi kuni vilumuse saavutami-
seni. Kogemuse rutiinistumises on peidus nii ohud kui võimalused: ühelt poolt
annab pidev kordamine teadliku analüüsi abil võimaluse pidevalt oma tegevust
parandada, teiselt poolt aga võib keskpärane ja ilma analüüsita tegutsemine
kujuneda harjumuseks, mille käigus õppimisvõimalusi enam ei märgatagi.

**Kogemusliku õppimise võti on võimes õppimise seisukohalt väärtus-
likke kogemusi ära tunda, analüüsida ja analüüsi põhjal oma käitumist
muuta.** Analüüsi kaudu õpime ka ära tundma neid pädevusi, oskusi ja tead-
misi, mida oleme kogemuste käigus omandanud. Varasemate õpingute ja
töökogemuse hindamises tuleneb eelnevast keskne põhimõte: **kogemus-
likku õppimist ei tohi hinnata mitte kogemuse, vaid sellest toimunud
õppimise põhjal.** Kesktes on pädevused, mitte nende omandamise prot-
sess. Küll aga võib olla protsessi kirjeldusest abi pädevuste äratundmisel ja
tõestamisel.

Mis on VÕTA?

VÕTA = varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine¹

VÕTA eesmärk on elukestva õppe ja erinevate õppeastmete ning õpingute
ja tööturu vaheliste seoste arendamine. VÕTA aitab muuta nähtavaks ja
väärtustada inimese teadmisi, oskusi ja pädevusi sõltumata nende oman-
damise viisist. VÕTA võimaldab arvestada varasemaid õpinguid ja töökoge-
must näiteks õpingute osana või kutse taotlemisel.

Lähtuvalt kõrgharidusstandardist² on VÕTA eesmärgiks

- suurendada isikute, sealhulgas erivajadusega isikute hariduslikku ja
tööl last mobiilsust ning avardada võimalusi elukestvaks õppeks;

¹ inglise keeles APEL = Accreditation of Prior and Experiential Learning

² vastu võetud Vabariigi Valitsuse 13. 08. 2002. a määrusega nr 258 RT I 2002, 70, 426, jõustunud 19.08.2002.
Muudetud Vabariigi Valitsuse määrusega RT I 2007, 50, 346 – jõust. 1.09.2007

- võimaldada haridustasemetest koosnevas haridussüsteemis õppimise (formaalharidus), muu organiseeritud õppetegevuse (mitteformaalne haridus) ja erialase töökogemuse kaudu ning igapäevase tegevuse ja vaba aja raames (informaalne haridus) tulemusi lugeda samaväärseks vastuvõtutingimuste täitmise või õppekava läbimisel saavutatavate õpitulemustega;
- õppeasutustel paindlikult reageerida tööturul toimuvatele muudatustele ning tööjõuvajaduse muutumisele.

VÕTat saab kasutada

- vastuvõtutingimuste täitmisel,
- poolelijäänud õpingute jätkamisel,
- õppekava vahetamisel (ka õppeasutuse siseselt),
- kutseomistamisel,
- karjääri planeerimisel.

VÕTA võimaldab arvestada

- varem õppeasutustes sooritatud õpinguid,
- täienduskoolituses või iseseisvalt õpitut,
- töö- ja muudest kogemustest saadud teadmisi ja oskusi.

Kõige olulisem on varem õpitu sisuline sobivus õppekava või kutsestandardiga. Selleks, et saaks sisulise sobivuse otsustada, on oluline, et õppija oskab oma kogemustest õpitut kirjeldada ja analüüsida. Sellise analüüsi põhjal on võimalik hindajatel otsustada, kas kogemusest õpitu sobib kokku nende õpiväljunditega, mille arvestamist VÕTA kaudu taotletakse.

VÕTA hariduse omandamisel

VÕTA annab paindlikuma võimaluse hariduse omandamiseks ning hoiab kokku nii haridusasutuse, tööandja kui ka õppija ressursse ja aega, st aitab paremini kasutada inimeste isiklikku, sotsiaalset ja majanduslikku potentsiaali ja annab neile võimaluse ennast teostada. Kasu on vastastikune, kuna õppima tulevad rikkaliku elukogemusega ja motiveeritud õppijaid, kes rikastavad teoreetilisi õpinguid praktilise kogemuse lisamisega ja on võimelised õpingud kiiremini lõpetama.

VÕTA kutse omistamisel

VÕTA on oluline vahend kompetentsuse hindamiseks kutseomistamise protsessis. Kutsete süsteemi eesmärgiks on Eesti tööjõu konkurentsivõime tõstmine ning töötajate oskuste ja teadmiste hindamine ja tunnustamine sõltumata nende omandamise viisist. Kutsetunnistus näitab, et inimese teadmised ja oskused vastavad kutsestandardis esitatud nõuetele. Mõnedes reguleeritud valdkondades töötamiseks on kutsetunnistuse olemasolu nõutav.

Riiklikul tasandil reguleerivad VÕTAt järgmised dokumendid:

- ülikooliseadus,
- rakenduskõrgkooliseadus,
- kutseõppeasutuse seadus,
- kõrgharidusstandard,
- kutseseadus.

Lisaks on õppeasutustel ja kutseomistamisel kehtestatud VÕTA regulatsioonid.

Kelle jaoks on VÕTA kasulik ja vajalik

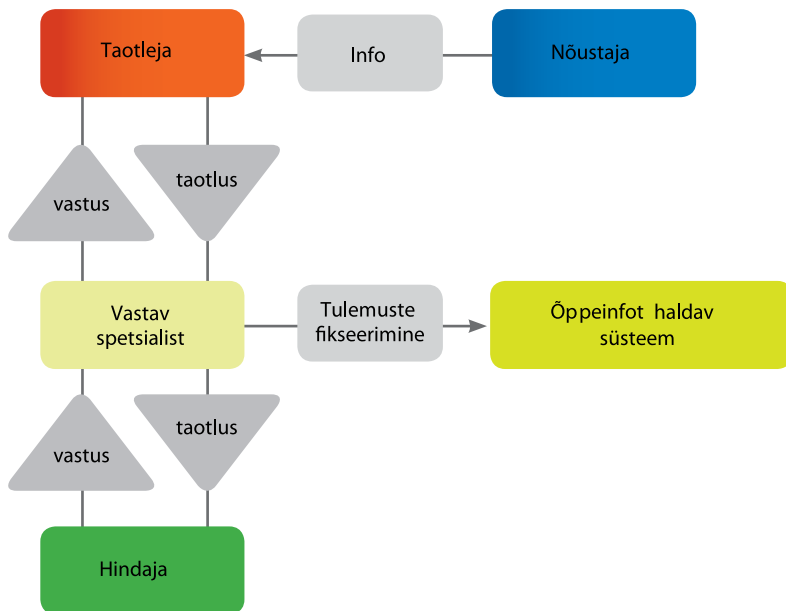
Varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamisest võib abi olla inimestele, kes

- tahavad jätkata õpinguid, kuid kellel puudub nõutav kvalifikatsioon, et mingi kursusel või õppekaval õpinguid alustada;
- soovivad minna õppima välismaale, kuid kelle haridustase ei vasta välisülikooli nõuetele;
- on hariduse juba omandanud, kuid tahavad oma teadmisi täiendada või alustada tööd teises valdkonnas: VÕTA aitab vältida juba läbitud moodulite või kursuste kordamist;
- soovivad jätkata katkenud õpinguid;
- soovivad kutseomistamise protsessi käigus tõendada oma juba olemasolevaid oskusi ja teadmisi;
- tahavad taotleda töö või vaba aja tegevuste kaudu õpitu arvestamist.

VÕTA protsess

VÕTA protsess koosneb järgmistest etappidest:

- taotleja nõustamine ja eneseanalüüs,
- taotluse koostamine ja esitamine,
- taotluse hindamine,
- otsus,
- (vajadusel) otsuse vaidlustamine.

Joonis 1. Võimalik VÕTA taotluse liikumise skeem õppekava täitmisel.

Vastutuse jaotumine VÕTA protsessis

VÕTA kasutamine annab õppijale traditsioonilisest õppimisest rohkem vabadust valida kindlaid tegevusi, mis peegeldavad õppija teadmisi. See paneb aga õppijale suurema kohustuse oma õppimise eest ise vastutada.

VÕTA taotlemise puhul õppija

- tutvub oma õppekavaga, selgitamaks, millised omandatud kogemused võivad sobida taotlemiseks;
- esitab vormikohase taotluse koos vajaliku tõendusmaterjaliga;
- vastutab esitatud andmete õigsuse eest;
- esitab vajadusel täiendavaid dokumente.

VÕTA nõustaja peamine kohustus on taotleja abistamine taotluse koostamisel. VÕTA nõustaja

- informeerib taotlejat kehtivatest nõuetest ja korrast;
- aitab õppijat taotluse ettevalmistamisel;
- vaatab, et taotlus oleks täidetud korrektselt ja kogu vajalik teave olemas;
- pakub õppijale vajalikku nõu ja tuge;
- jälgib protseduuri vastavust kehtivale korrale.

VÕTA hindaja peamine kohustus on taotluse läbivaatamine ja otsuse langetamine. Sealjuures hindaja

- omab kogemust hinnatavas valdkonnas või tegevuses;
- omab häid teadmisi õppekava sisust ja ülesehitusest;
- vastutab VÕTA kvaliteedi eest: arvestatu peab vastama õppekava nõuetele;
- teeb otsuse vastavalt õppekava terviklikule kontekstile;
- käsitleb taotlejat tervikliku ja areneva isiksusena;
- hindab varasemate õpingute ja/või töökogemuse käigus omandatud õpiväljundeid samaväärselt õppekavas ettenähtud vormis omandatud õpiväljunditega;
- annab taotluse täielikul või osalisel rahuldamata jätmisel põhjendusi ja soovitusi taotlusele positiivse tulemuse saavutamiseks ja edasisteks õpinguteks.

Kitsendused VÕTA kasutamisel

Igas õppeasutuses on erinevad reeglid, mis võivad piirata VÕTA kasutamise võimalusi. Lähtuvalt regulatsioonidest võib VÕTA mõjutada õppetoetuse saamist, õppekoormuse arvestamist jmt.

Võimalikud kitsendused on järgmised:

- Tähtajaline aegumine - kui õppimine on toimunud väga kaua aega tagasi, siis võidakse seda õppeasutuse poolt pidada aegunuks. Sellisel juhul võib tekkida vajadus hinnata, millisel tasemel on omandatu säilinud. Samas on tõenäosus, et omandatud teadmised ja oskused aeguvad, väiksem siis, kui taotleja töötab vastavas valdkonnas.
- Sisuline aegumine – näiteks infotehnoloogia erialaained võivad sisuliselt üsna kiiresti aeguda, aga filosoofia õppeained on ka pikema perioodi möödudes sama sisuga.
- Topeltarvestamine - VÕTA puhul tehakse akadeemiline otsus varasemate õpingute väärtuse ja taseme osas vastavalt konkreetse õppeasutuse õppekavale. Sel teel saadud ainepunktid ei ole automaatselt üle kantavad kolmandatesse õppeasutustesse ja tavaliselt on vajalik uuesti taotlemine.
- Bakalaureuse- ja magistriõppe tasemetel kogutud ainepunktide summa peab olema vastavalt kõrgharidusstandardis ettenähtule vähemalt 200.
- Vastavalt kõrgharidusstandardile ei ole lubatud varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist kasutada lõputöö kaitsmisel või lõpueksami sooritamisel. See, kui suures osas on lubatud õppekava täitmine VÕTA abil, on erinevates õppeasutustes reguleeritud erinevalt.
- VÕTA tasu ja taotlemisele kuluv aeg - VÕTA taotlemine on paljudes õppeasutustes tasuline. Tasu ja taotlemisele kuluv aeg võivad õppeasutusesti erineda.

Kõik nimetatud piirangud võivad õppeasutustes erineda. Hindajal on vaja olla kursis, millised kitsendused antud õppeasutuses kehtivad ja millistest reeglitest need tulenevad. Enamasti on VÕTA taotlust võimalik õpingute jooksul esitada rohkem kui ühel korral.

2. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖ-KOGEMUSE HINDAMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

Hindamisega seotud terminoloogia

„Hindamine“ on kokkuvõttev termin, mida kasutatakse mitmel erineval viisil. Eesti keeles on hindamine kasutusel peamiselt „hinde panemise“ tähenduses, aga räägitakse ka protsessi hindamisest ja enesehindamisest. Termin „hindamine“ hakkab üha enam välja tõrjuma mõistet „kontrollimine“. Hindamise kõrval on kasutusel ka termin „hinnang“, millel on laiem tähendus ja peamiselt kvalitatiivne iseloom. Kasutatakse ka terminit „tagasiside“. Ingliskeelne väljend *assessment* sisaldab neid kõiki, samuti võib sõna *evaluation* tõlkida hindamiseks. Et eesti keeles pole neile kõikehõlmavat vastet, kasutame terminit „hindamine“ allpool laiemalt kui tavaliselt eesti keeles kombeks.

Hindamise teoorias eristatakse kokkuvõtvat (ingl k *summative*) ja kujundavat (ingl k *formative*) hindamist.

Hindamisviisid erinevad järgmiste omaduste poolest:

- **Kokkuvõttev hindamine** mõõdab õppeprotsessi efektiivsust selle lõpus. Tavaliselt väljendatakse kokkuvõtvat hindamist tähe, protsendi või numbril kujul, ka „arvestatud“ või „mittearvestatud“ on selle vormid. VÕTA puhul võib kokkuvõttev hindamine olla väljendatud peamiselt kolmel kujul: „arvestatud“, „arvestatud osaliselt“ ja „mittearvestatud“.
- **Kujundav hindamine** mõõdab õppeprotsessi eesmärgipärasust selle käigus ja pakub traditsiooniliselt õppijale võimaluse hinnata oma arengut kesksete eesmärkide seisukohast ja hindamiskriteeriumitest lähtuvalt. Kujundav hindamine on väljendatud sõnaliselt ja selle eesmärgiks on korrigeerida õppeprotsessi või kinnistada õnnestunud õppimist. Kujundav hindamine võib toimuda ka enesehindamise vormis.

VÕTA puhul kuulub kujundav hindamine otseselt taotlusprotsessi juurde, sest selle käigus annab nõustaja tagasisidet eesmärgiga taotlust paremini vormistada. Esitatud VÕTA taotluse hindamise korral on äärmiselt oluline, et hindamine ei piirduks vaid kokkuvõtva otsusega, vaid taotleja saaks ka konkreetset tagasisidet selle kohta, miks otsus oli just selline, nagu see oli, ja millises suunas on võimalik edasi areneda.

Eristatakse ka **hindamismeetodeid ja hindamiskriteeriume**. Hindamismeetod viitab viisile, kuidas õpiväljundite omandamist hinnatakse, seda nii õppeprotsessi tavapärasel läbimisel kui VÕTA puhul. Hindamiskriteeriumid on õpiväljunditest oluliselt detailsemad kirjeldused selle kohta, milliseid teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis tasemel ja mõodus ning mil viisil peab õppija konkreetse hindamismeetodi kaudu demonstreerima.

Näiteks on hindamismeetod õpimapp (portfoolio), milles VÕTA taotleja esitab oma tehtud tööplaanide näidised koos analüüsiga sellest, mida ta tööprotsessis on õppinud.

Selle hindamismeetodi peamised hindamiskriteeriumid võivad olla näiteks järgmised:

- taotleja on esitanud 5 erinevat töönaidist ja igaüht selle töö teostumise seisukohalt analüüsinud;
- taotleja on analüüsinud töökogemuse käigus õpitud, näidates, kuidas ta saavutas selle mooduli õpiväljundid, mille arvestamist ta taotleb;
- taotleja toob analüüsis esile tööprotsessis omandatud ülekantava õppimise ehk selle, kuidas ta õpitud teistes situatsioonides kasutada saab.

Vt altpoolt juhust hindamiskriteeriumite sõnastamiseks ja õpimapi kui hindamismeetodi teema juurest veel ideid hindamiskriteeriumite kirjutamiseks.

Kokkuvõtval hindamisel on olnud tavaks lähtuda kahest põhilisest mõtteviisist:

- **kriteeriumitel põhinev** (*criterion-referenced assessment*),
- **võrdlusel põhinev** (*norm-referenced assessment*).

VÕTA hindamise puhul on õige vaid esimene lähenemine. Taotlusi saab hinnata vaid sellest lähtuvalt, kas õpiväljundid on saavutatud või mitte, sest kõrghariduse väljundipõhine ülesehitus eeldab kõigi pädevuste omandamist. Nii ei saa hindamine lähtuda millestki muust kui õpiväljundite põhjal kirja pandud hindamiskriteeriumitest.

Väljundipõhise õppekava puhul **eristatakse kahte liiki hindamiskriteeriume:**

- lävendikriteerium ehk miinimumtase, mis määrab, kas eeldatavad pädevused on saavutatud või mitte;
- hindekriteerium, kus madalaim positiivne hinne langeb kokku lävendikriteeriumiga ja sellest kõrgema soorituse korral täpsustatakse kriteeriume, mille põhjal on võimalik saada kõrgemat hinnet.

VÕTA hindamisel lähtutakse üldjuhul lävendikriteeriumist, st sellest, et kõik seatud pädevused on omandatud. Väljundipõhise õppekava juures ei tohiks õppija saada õppeainet arvestatud, kui näiteks kolm põhilist õpiväljundit on omandatud väga hästi ja kaks ülejäänut jäänud täiesti omandamata. Ka hindeid võib VÕTA taotlustele üle kanda, neid vajadusel konverteerides sellest hindamissüsteemist, milles need on pandud. Töökogemuse hindamisel hinnet ei panda.

Kvaliteeti tagava hindamise tunnused

Hindamine on õppeprotsessi üks keerukamaid, aga samas olulisemaid osasid. Hindamisest sõltub olulisel määral, millised on õppija õpitulemused õppekava lõpul. Hindamise tähendus suureneb veelgi, kui räägime VÕTast, sest õppeprotsessi teised elemendid, kavandamine ja õppe läbiviimine, jäävad tagaplaanile või puuduvad üldse. Samal ajal on väga oluline, et hindamist vaadeldaks ikkagi õppeprotsessi osana, mitte selle asendajana. Kuna hindamine on VÕTA puhul keskne tegevus, peatume järgnevalt kriteeriumitel, mis aitavad tagada kvaliteeti VÕTA puhul. Kvaliteet tähendab, et VÕTA alusel hinnatud õpitulemused pole kehvemad kui õppekava tavapärase läbimise korral ja et VÕTA osakaalu suurendamine ei devalveeri kõrgharidust üldisemalt.

Keskne põhimõte varasemate õpingute ja töökogemuse hindamisel on, et taotlust ei saa arvestada mitte kogemuse, vaid kogemusest õppimise järgi.

Kogemusest on õpitud, kui inimene on teadvustanud kogemuse põhjal õppimise vajadust, kogemust analüüsinud ja teooriaga seostanud ning teinud eelnevast järeldusi oma edasise tegutsemise kohta. **Kogemusest õpitu peab kokku sobima nende õppeainete või moodulite õpiväljunditega, mille arvestamise taotletakse.**

Kindlasti peab õpitu **sobima kvalifikatsiooniraamistikus määratletud tasemega**. Tasemete kirjeldusega on arvestatud õppekava ja moodulite õpiväljundite kirjutamisel ning need aitavad määratleda, millisel tasemel peavad pädevused olema omandatud. Tasemed on kirjeldatud kutsekvalifikatsiooni raamistikus ja kõrgharidusstandardis kõrgharidustaseme astmete kaupa (bakalaureusekraad, rakenduskõrghariduse diplom, magistrikraad ja doktorikraad).

VÕTA taotluses kirjeldatud ja tõendatud õppimise taseme sobivuse üle otsustamisel tuleb lähtuda selle sobivusest õpiväljunditega ja eeldatud mõtlemise keerukusest (kognitiivsest tasemest). Näiteks pole magistritaseme õpingutes enam piisav, kui teooriat osatakse ümber jutustada, aga ei osata analüüsida või teooria rakendamise ideid välja pakkuda. Magistritaseme puhul eeldatakse, et lõpetaja „omab süsteemset ülevaadet ja laiapõhjalisi teadmisi õppesuuna mõistetest, teooriatest ja uurimismetoditest“ (KHS). Seepärast tuleb sellel tasemel arvestamist taotleva inimese tõendusmaterjalist otsida märke nii süsteemse ülevaate kui laiapõhjaliste teadmiste kohta.

Tasemete kirjeldusi saab otsustamiskriteeriumina kasutada siis, kui õppija tahab oma õpitulemusi üle kanda ühelt haridustasemelt teisele või kui tema töökogemuse puhul tuleb otsustada, kas sellest õpitu vastab ühele või teisele kõrghariduse tasemele.

Veel on tähtis, et VÕTA taotluse **hindamismeetod oleks valideeritud** ehk et see hindaks neid pädevusi, mida on vaja hinnata. Näiteks ei ole töökogemusest õppimise kirjeldamiseks piisav ja seega ka mitte valideeritud meetod ankeet, milles on vaja täita vaid töökohtade ja neis täidetud rollide loetelu. Seevastu on hulga valideeritud meetod õpimapp, kus lisaks eelnimetatule peavad taotlejad kirjeldama ka neis rollides tehtud tegevusi, analüüsima tehtu õnnestumist ja selle käigus õpitut. Valideeritud aitab sellisel juhul tagada hästi läbi mõeldud hindamiskriteeriumite olemasolu, mille täitmist järgitakse ja mis on õpiväljunditega kooskõlas.

Veel on oluline varasemate õpingute ja töökogemuse hindamise **reliaabilus**, st, et mitu hindajat jõuavad eraldi hinnates sama tulemuseni. Pole juhus, et VÕTA taotlusi hindab komisjon, kus tuleb otsuse küsimuses kokkuleppele jõuda. Keerukamatel juhtudel ja vajaduse tekkimisel võib konsulteerida ka eksperdiga väljastpoolt. Reliaabilus paraneb samuti oluliselt hindamiskriteeriumite olemasolu korral.

Viimaks on oluline, et varasema töö või õpingute käigus omandatu oleks **ajakohane**. Selget piiri sellele, millal varasem õppimine aegub, ei panda, sest see sõltub oluliselt õpitust. Näiteks aeguvad infotehnoloogia ja teiste tehniliste erialade tasemeõpingud, mis pole kombineeritud töökogemusega, muudest oluliselt kiiremini.

Näiteks peab rakenduskõrghariduse diplomi saamiseks selle lõpetaja „tundma eriala aktuaalseid probleeme ja rakendusvõimalusi“ (KHS). Kui õenduse erialal esitab inimene VÕTA taotluse suuremahulise praktika mooduli arvestamiseks, aga ei ole viimase 8 aasta jooksul erialal töötanud ega ka teoreetilisi õpinguid läbinud, pole ta ilmselt võimeline kirjeldama, millised on eriala aktuaalsed probleemid.

Eelneva põhjal võib ehk tekkida õigustatud mulje, et VÕTA taotlusi hinnatakse palju rangemalt ja põhjalikumalt kui õppekava tavapärasel vormis läbinute tulemusi. Ühe põhjusena võib tuua asjaolu, et kuigi õpetamine ei taga õppimist automaatselt, on nii-öelda tavapärasel vormis õppeprotsessi läbinutel suurem tõenäosus omandada ühesuguseid teadmisi. Lisaks on VÕTA puhul nn diplomipesu oht suurem kui muidu, mistõttu on rangem ja põhjalikum hindamine osaliselt õigustatud. Samal ajal saavad mõlemal viisil lõpetajad ühesuguse diplomi, mis tähendab, et pole õigustatud ühtedelt

oluliselt rohkem nõudmine. Kokkuvõttes tagab kvaliteedi selline varasemate õpingute ja töökogemuse hindamine, kus lähtutakse hindamiskriteeriumitest, mis sobivad kokku selle osa õpiväljunditega, mille arvestamist taotleatakse. Hindamiskriteeriumid ja õpiväljundid peavad olema algusest peale teada kõigile osapooltele, k.a taotlejale.

Hindamise viib läbi peamiselt akadeemilisest personalist ehk õppejõududest koosnev komisjon, kusjuures on oluline, et sinna kuuluks ka vastava mooduli või õppeaine ekspert. Vajadusel võib komisjoni kutsuda ka tööandjate või kutseorganisatsiooni esindajad. Kuna hindajad on VÕTA protsessi õnnestumisel ning usaldusväarsuse tagamisel võtmetähtsusega, peaks kõik VÕTA hindajad olema saanud vastava ettevalmistuse ja ennast pidevalt uute arengutega kursis hoidma.

Hindajate määramisel tuleb arvestada, et hea õppejõud ei pruugi ilmtin-gimata olla hea varasemate õpingute ja töökogemuse hindaja. Õppeasutus peaks tagama, et igal erialal/õppekaval oleks vähemalt kaks kompetentset hindajat, kes

- on läbinud vastavad koolitused ning valmis ennast pidevalt arendama;
- tunnevad terviklikult ja põhjalikult õppekava;
- on teadlikud õppeasutuse kvaliteedinõuetest;
- on kursis vastavas valdkonnas tööturul toimuvaga;
- on kõrgelt arenenud empaatia- ja üldistusvõimega;
- aktsepteerivad, et õppimine võib toimuda ka väljaspool õppeasutust ja õppekava;
- tunnevad erinevaid varasemate õpingute ja töökogemuse hindamise vahendeid ja nende kasutamise võimalusi.

Tavaline praktika on ka see, et lõpliku hinnangu andmiseni püütakse säilitada õppija ja hindaja vahel distantsi. Kui aga on vaja taotlejat intervjuuerida või selgitada võimaliku lisainformatsiooni saamise võimalusi, siis loomulikult tuleb hindaja(te)l ja taotlejal kohtuda. On hea, kui aeg-ajalt rakendatakse hindamisprotsessis ka välist kvaliteedikontrolli.

Õpiväljunditega sobivate hindamiskriteeriumite kirjeldamine

Eelpool oli juttu, et varasemate õpingute ja töökogemuse hindamiseks peaksid kvaliteedi ja läbipaistvuse tagamiseks olema kirjeldatud hindamiskriteeriumid, mis on kõigile osapooltele algusest peale teada. Allpool on toodud mõned põhimõtted, millest peaks varasemate õpingute ja töökogemuse hindajad neid kriteeriume sõnastades lähtuma.

- Hindamiskriteeriumid peavad kokku sobima õpiväljunditega (ja tasemega) ning olema neist detailsemad.
- Hindamiskriteeriumid peaksid olema lahti kirjutatud konkreetse hindamismeetodi (nt õpimapp, intervjuu, töönaidis, essee jne) jaoks.
- Hindamismeetodid ja -kriteeriumid ei pea ja tavaliselt ei saagi olla täpselt samasugused kui nn tavameetodil õppivate tudengite puhul. Viimaste puhul on õppimine ja hindamine õppejõu poolt ette planeeritud, samal ajal kui varasemat õpi- ja töökogemust hinnatakse tagantjärele. Küll aga peab mõlema hindamise puhul olema kindel, et valitud hindamismeetodid ja -kriteeriumid sobivad kokku õpiväljunditega.
- Hindamiskriteeriumid peaks lähtuma miinimumtasemest ehk lävendist. Kui vaja, võib lävendile lisada ka hindekriteeriumid, kuigi VÕTA puhul seda tavaliselt ei rakendata. Lävendi ületamist ja positiivset otsust arvestamise kohta saab anda ainult siis, kui hindamiskriteeriumitele toetudes saab öelda, et kõik (!) õpiväljundid on vähemalt miinimumtasemel saavutatud.
- Hindamiskriteeriumid peavad olema sõnastatud terviklikult, nii et need sobivad nii varasema õppimise, töökogemuse kui elukogemuse põhjal toimunud õppimise arvestamiseks ilma neid liigselt eristamata. Lisaks peavad hindamiskriteeriumid silmas pidama lõpptulemuse õnnestumist (näiteks pole hea koolitaja see, kes teeb korralikud slaidid, räägib 45 minutit järjest teemaga seotud juttu, tunneb kõiki õpetamisteooriaid, aga kelle koolitusel 80% kuulajatest magavad või ajalehte loevad). Ja hea oleks, kui neis on ruumi kõige olulisemate üldiste pädevuste mõõtmiseks.
- Hindamiskriteeriumid ei tohiks hinnata kogemuse olemasolu või kestust (näiteks 3 aastat tööd abiõpetajana), vaid selle kogemuse põhjal õpitut (taotleja oskab nimetada ja rakendada peamisi distsipliini tagamise meetodeid töös probleemsete lastega).
- Loomulikult peab olema võimalik kõiki hindamiskriteeriumeid kontrollida. Ainsaks erandiks õpiväljundites, mida ei saa alati (kuigi võib) kontrollida hindamiskriteeriumitena lahti kirjutades, on hoiakud. Seetõttu ei pea neid (erinevalt teistest õpiväljunditest) alati hindamiskriteeriumites lahti kirjutama. Küll aga on põhjust kontrollida näiteks professionaalse eetika reeglite tundmist.

3. TERVIKLIK HINDAMINE

Terviklik hindamine tähendab nii formaalse, informaalse kui ka mitteformaalse õppimise hindamist õppekava täitmisel. Kui taotleja soovib saada arvestatud teatud hulka õppeaineid, siis tuleks hindamisel arvestada mitte ainult tema varasemaid õpinguid, vaid kindlasti ka töökogemust ning sellest õpitut. Terviklikkus hindamisel tähendab, et üks õppimise allikas ja valdkond võib kompenseerida vajakajäämisi teises.

Varasemate õpingute ja töökogemuse hindamine peab toetuma tõendusmaterjalidele. **Tõendusmaterjale liigitatakse primaarseteks, sekundaarseteks ja narratiivseteks.**

Primaarsete tõendusmaterjalide hulka kuuluvad oma tööde näidised, koostatud materjalid, kirjutatud uurimistöo projektid ja artiklid, töökavad, eelarved, projekti ja/või uurimistöo raportid jm, mis otseselt tõestavad taotleja pädevusi.

Sekundaarsete tõendusmaterjalide hulka kuuluvad akadeemiline öiend, hinnetelett, õpisoorituste tõend, juhendaja või kogenuma kolleegi hinnang, täienduskoolitustunnistus, õppeaine/koolituse programm (kus on kirjas õppeaine/kursuse eesmärgid; õpiväljundid, sisu lühikirjeldus, maht ainepunktides ja/või tundides), tõendus töötamise ja tööülesannete kohta. Taotleja vastutab välisülikoolides saadud tunnistuste jm informatsiooni tõlkimise eest keelde, mida hindamiskomisjon aktsepteerib (üldjuhul on selleks eesti või inglise keel).

Narratiivsed tõendusmaterjalid on igasugused oma õppimise ning elu- ja töökogemuse analüütilised käsitlused, kus taotleja seostab varem õpitut taotletava õppeaine või mooduli õpiväljunditega.

Tavaliselt kombineeritakse tõendusmaterjale omavahel. Hindamiskomisjonil on õigus nõuda täiendavaid tõendusmaterjale. Näiteks täienduskoolituskursuste lõpul antavad tunnistused ei sisalda alati piisavat teavet asjatundliku otsuse tegemiseks, seetõttu võib paluda taotlejal küsida koolituse läbivijalt täiendavaid andmeid kursuse eesmärkide ja sisu kohta. Samuti pole töökogemus alati piisav selles omandatud pädevuste kvaliteedi üle otsustamiseks, mistõttu võib töökogemuse väljavõttele olla vajalik lisada ka otsese ülemuse hinnang ja taotleja töökogemuse-alane refleksioon.

Esitatud tõendusmaterjali vastavuse hindamiseks võib kasutada järgmist tabelit:

Kriteerium	Selgitus
Laiaulatuslikkus	Kui laiaulatuslikud on taotleja kirjeldatud pädevused? Kuidas sobivad need kokku taotletava(te) õppeainete/mooduli õpiväljundite ulatusega?
Sügavus	Kas taotleja tõendusmaterjal esitab piisaval tasemel õppimist? Kas esitatud materjal sobib vastava (kõrg)haridustasemega?
Ajakohasus	Kas tõendatud õppimine on piisavalt ajakohane?
Piisavus	Kas taotleja on esitanud piisavalt informatsiooni ja tõendusmaterjali selleks, et õppimist määratleda?
Autentsus	Kas tõendusmaterjal on taotleja enda või tema kohta kirjutatud? Kuidas on materjali autentsus tagatud?

Järgnevalt vaatame erinevaid VÕTA taotluste liike eraldi.

Teistes õppeasutustes ning täienduskoolituskursustel õpitu hindamine

Teis(t)es õppeasutus(t)es ning täienduskoolituskursustel õpitu hindamisel tuleb lähtuda sooritatud õppemooduli/-aine eesmärgist ja õpiväljunditest ning nende sobivusest asendatava mooduli või õppeaine eesmärkide ja õpiväljunditega. Kui sooritatud ja asendatava õppeaine eesmärk ja/või õpiväljundid ei kattu, siis tuleb hinnata, kas ja kuidas mujal õpitu toetab õppekava eesmärgi täitmist, mis on vastava(te) õppeaine(te) eesmärk õppekava kontekstis.

Näide. Välisülikoolides ning täienduskoolituskursustel õpitu arvestati mehaanika doktoriõppe kohustuslikeks ja valikaineteks (40 AP), kuigi sooritatud ja taotletud õppeainete eesmärgid ja sisu olid erinevad. Hindajate otsus lähtus sellest, et sooritatud õppeained toetavad konkreetse õppekava eesmärgi ja õpiväljundite saavutamist.

Kindlasti ei tohi hindamist mõjutada n-ö kvantitatiivsed näitajad: näiteks erinevused õppeainete nimetustes, hindamise vormides (arvestus vs eksam) vmt. Samuti ei ole hindamisel takistuseks õppeainete mahtude ebaoluline erinevus. Ebaoluliseks erinevuseks võib pidada kuni 30% asendatava õppeaine mahust. Õppeasutusel on õigus kehtestada mahuerinevustele piiranguid, kuid alati on soovitatav jätta võimalus ka erandjuhtude lahendamiseks. Näiteks kui mahtude erinevus on suurem kui 30%, kuid üliõpilane omab antud ainevaldkonnas lisaks ka töökogemust, võib mahtude suurema erinevuse kompenseeritaks lugeda.

Mitteakrediteeritud õppekaval või õppeasutuses sooritatud õppeainete arvestamisel tuleb samuti hinnata taotleja saavutatud pädevusi, mitte akrediteeringut. Ka akrediteerimata õppekavadel võib teatud aineid olla õpetanud tunnustatud õppejõud või on taotleja tegelenud konkreetse valdkonnaga süvitsi lisaks aineprogrammis ettenähtule.

Võimalik on õppeainete ülekandmine ka erinevate haridustasemetel vahel. Taas tuleb lähtuda vastavate õppeainete või moodulite õpiväljunditest ning taotleja pädevustest.

Näide. Taotleja on õppinud gümnaasiumis psühholoogia eriklassis ning soovib saada arvestatud ülikooli sotsioloogia erialal kohustuslikku õppeainet „Sissejuhatus psühholoogiasse“. Kuna gümnaasiumis õpitu ületab oma sisult ja ulatuselt ülikooli sissejuhatavas õppeaines nõutava, siis on eelneval haridustasemel õpitu arvestamine igati asjakohane.

Sooritatud õppeaineid võib lugeda aegunuks ning seetõttu neid mitte arvestada üksnes põhjendatud juhtudel. Näiteks võib viis aastat tagasi läbitud informaatika kursus olla tänaseks sisult vananenud, kuid kui taotleja on töötanud õpingutele järgneva aja näiteks programmeerijana Skype'is, siis ei saa lugeda õpitud aegunuks. Selleks, et olla kindel, tuleb õpiväljundeid võrrelda taotleja pädevustega. Üld- või alusainete puhul (näiteks filosoofia, inseneridel füüsika või matemaatika jne) tuleb hindamisel silmas pidada, millisel eesmärgil neid õppeaineid on õpetatud ning kuidas nad sobituvad konkreetse taotleja kogemusega.

Näide. 15 aastat tagasi inseneriõppe katkestanud isik soovis oma õpinguid jätkata ning taotles tol ajal sooritatud õppeainete (sh füüsika, matemaatika jne) arvestamist inseneri õppekavas. Taotleja töötab tootmisega tegeleva firma juhina ja projekteerijana. Kuigi taotleja ei tööta otseselt füüsika ja matemaatikaga seotud ainevaldkonnas, arvestatakse need õppeained soorituks, kuna tegemist on insenerina (sh projekteerijana) toimetulemist toetavate õppeainetega ning taotleja on oma töökogemusega vastavat toimetulekut tõestanud.

Oluline on, et taotleja esitaks formaal- ja täiendusõppe arvestamise taotlemisel võimalikult detailsed tõendusmaterjalid.

Töökogemuse hindamine

Töökogemuse hindamine on VÕTA kontekstis kindlasti üks keerulisemaid ja siiani vähem praktiseeritud tegevusi, mis nõuab nii teadmisi, aega kui ka pühendumist.

Töökogemuse hindamise aluseks olevad tõendusmaterjalid võivad muu hulgas olla

- kogemuse ja sellest toimunud õppimise refleksiivne kirjeldus;
- töö jälgimine või simulatsioon;
- ette valmistatud/ellu viidud projektid ja nende raportid;
- tööde näidised, valmistatud materjalid, kirjutatud artiklid;
- töö analüüs;
- praktika aruanne;
- soovituskirjad ja/või iseloomustused tööandjalt;
- intervjuu, erialane arutelu;
- õpimapp e portfoolio;
- laiendatud CV, nt europassi CV;
- litsentsid ja muud toimetulekut tõestavad dokumendid.

Sobiva hindamisvahendi valikul lähtutakse eriala ja töökogemuse spetsiifikast. VÕTA puhul ei ole heaks tavaks suunata taotleja koos õppekava või õppeainet tavapärasel vormis läbivate üliõpilastega eksamit tegema.

Õppija peab endale võtma vastutuse tõendusmaterjali kogumise ja kvaliteedi eest. Tõendusmaterjalid peavad sisaldama

- selget kirjalikku ülevaadet pädevustest, mida taotleja on töökogemusest omandanud (hindamisel tuleks jälgida nende pädevuste sobivust selle õppeaine/mooduli õpiväljunditega, mille arvestamist taotletakse);
- piisavalt tõendeid (nii dokumendi kui töötulemuse vormis), et õppimine on tegelikult toimunud (seda saab hinnata ka intervjuu või töö jälgimise kaudu);
- omandatud pädevuste võrdlust selle mooduli/õppeaine tasemega, mille arvestamist taotletakse;
- tõendeid kogemuse piisavast kestusest ja nüüdisaegsusest.

Töökogemuse hindamisel on soovitatav teha taotlejaga ka intervjuu, mille käigus on võimalik esitada täpsustavaid küsimusi kogemusest õpitu ning selle tegeliku toimumise kohta. Intervjuu peaks olema taotluse põhjal korralikult ette valmistatud ja hindamine dokumenteeritud.

Kutsequalifikatsioonile vastavuse hindamine ja kutseomistamine

Kutseomistamise käigus kontrollitakse kvalifikatsiooni vastavust tööturu nõuetele. Aluseks võetakse seejuures kutsestandard - kutsenõukogu kinnitatud dokument, milles kirjeldatakse konkreetset tööd ja selle tegemiseks

vajalikku kompetentsust konkreetsetel kutsetasemel ning mille koostamise, muutmise ja vormistamise korra kehtestab haridus- ja teadusminister.

Kutseomistamise käigus kutset omistav organ hindab kutset taotleva isiku kompetentsust lähtuvalt kutsestandardis kirjeldatust ja väljastab kutsetunnistuse. Kutseomistamine peab tagama teadmiste, oskuste ja isikuomaduste mõõdetavuse. See on oluline Eestis ja ka rahvusvaheliselt kutsete vastastikuseks tunnustamiseks.

Kutseomistamine võib toimuda dokumentide alusel (koos vestlusega) või kutseeksami abil. Kutseeksamil kasutatakse hindamismeetoditena näiteks töökohal jälgimist, rollimänge, töötulemuste hindamist, intervjuud, kirjalikke küsitlusi, enesehindamist, teiste hinnanguid, juhtumite kirjeldusi, portfooliot jmt.

Kutseomistamise seadusliku aluse annab kutseseadus ja selle alusel kutse omistamiseks loodud normdokumendid alates kutsestandarditest kuni kutseeksami läbiviimise korrani välja.

Kutseomistamise läbiviimist reguleerib kutseomistamise kord. Kutseomistamise korras on ära toodud järgmine informatsioon:

- kutset omistava organi nimetus;
- kutsekomisjoni institutsionaalne koosseis;
- omistatavate kutsenimetuste ja -tasemete loetelu ning viide asjakohastele kutsestandarditele;
- kutsetunnistuse taotlemise eeltingimused;
- kutset taotleva isiku poolt esitatavad dokumendid;
- kutseomistamise läbiviimise vähim kordade arv aastas;
- kindlaks määratud viisid, kuidas teavitada avalikkust kutseomistamisega seotud tähtaegadest ja tingimustest;
- kutseomistamise vormid ja viisid;
- sätestatud protseduurid kutseomistamise läbiviimiseks ja otsustamiseks;
- kutsetunnistuse kehtivusaeg;
- kutse taasomistamise tingimused ja kord;
- kutse- ja eksamikomisjoni liikmete kompetentsusnõuded.

Kui kutseomistamise käigus viiakse läbi kutseksam, siis selleks koostatakse kutsekomisjoni poolt kutseeksami läbiviimise kord. Kutseeksami läbiviimise korras on täpselt lahti kirjeldatud kogu kutseeksami sisuline pool: millistest etappidest see koosneb, etappide täpne lahtikirjutus, ajaline mõõde, vajalikud töövahendid jne. Lisaks koostatakse igale kutsestandardiga kaetud kutsele eraldi hindamisjuhend (näiteks koka kutse I taseme hindamisjuhend, koka kutse II taseme hindamisjuhend jne), kus on kirjas hindamiskriteeriumid ja hindamise täpsed alused.

4. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖKOGEMUSE HINDAMISE MEETODID

Varasemate õpingute ja töökogemuse hindamise protsessis võib, nagu eelnevast selgub, kasutada suurt hulka meetodeid. Kuna hindamine on VÕTA kvaliteedi seisukohalt keskne tegevus, on oluline tagada hindamismeetodite valiidsus. Selle tagamiseks võib olla vaja erinevaid hindamismeetodeid kombineerida. Tüüpiline on küsida tõendusmaterjaliks õpitu kirjalikku refleksiooni või analüüsi, dokumenteeritud tõendusmaterjali ja kui vaja, siis teha taotlejaga ka intervjuu. Tegelikult on varasemate õpingute ja töökogemuse hindamise meetodite variatiivsus lõputu, senikaua kui need aitavad hinnata vajalike pädevuste olemasolu.

Varasemate õpingute ja töökogemuse hindamisel eristatakse otseseid ja kaudseid tõendeid. Otsesed tõendid pädevustest ja õppimistest on erinevad töönaidised, näiteks eelarved, finantsanalüüsid, kirjutatud projektid, uurimistööd, artiklid, koolitusplaanid, küsimustikud, juhendmaterjalid, läbi viidud koolituste kirjeldused ja muud. Kaudsed tõendid on näiteks tööandjate ja klientide hinnangud, tunnistused koolitustel osalemise kohta jmt.

Hindamismeetodi valikul võib olla abi järgmistest kontrollküsimustest:

- Kas kasutatavad meetodid annavad selge pildi kandidaadi pädevustest ja nende sobivusest taotletava õppeaine/mooduliga?
- Kas see meetod annab võimaluse terviklikuks hindamiseks?
- Millisel viisil toimub hindamine ja kuidas tagatakse valiidsus ja reliaablus?

Näiteks, millise meetodi valiksid, kui taotleja esitab järgmise küsimuse: „Olen töötanud välismaal kokana. Nüüd õpin kutseõpetaja bakalaureuseõppekaval ja soovin omandatud üle kanda erialaõpinguteks (varasema töökogemuse arvestamine). Kas on võimalik?“

Järgnevalt peatume mõningatel kõige tüüpilisematel VÕTA hindamise meetoditel, milleks on taotlusvorm, õpimapp, intervjuu, praktika aruanne, tegevuse või selle simulatsiooni vaatlus ja CV.

Taotlusvorm

Enamikul õppeasutustel on välja töötatud VÕTA taotlusvormid õppeainete arvestamise ja (töö)kogemustest õppimise arvestamise taotlemiseks. Kui taotlejal on nii sooritatud õpinguid kui ka töökogemust, on soovitatav kasutada mõlemaid taotlusvorme koos. Koos taotlusega on tavaliselt nõutav ka vastava tõendusmaterjali esitamine (koolitustunnistus, akadeemiline õiend, ametikirjeldus jne).

Hindamiskriteeriume kirjutades ja nende järgi hinnates on oluline silmas pidada, et taotlusvormis on võimalik demonstreerida õppimist ja seost õpiväljunditega.

Õpimapp

Õpimapp on terviklik ja dünaamiline materjalide kogum, mis illustreerib taotleja pädevusi ning võib sisaldada väga erinevaid materjale. Nendeks materjalideks võivad olla töönäidised, varasemate õpingute käigus tehtud iseseisvad tööd, tööplaanid ja -joonised, salvestused esitlustest jmt. Näiteks võib õpimappi kasutada tehtud tööde demonstreerimiseks kunstivaldkonnas, tunnikavade ja õppematerjalide näitamiseks õpetajakoolituses, jooniste ja tööplaanide esitamiseks tehnilistel erialadel. Õpimapi plussiks on, et sellega tutvumise käigus saab hinnata täitja arengut, see toetab eneseanalüüsi ja võimaldab väga erinevat laadi materjali koondamist.

Kuna õpimapp on samal ajal nii õppe- kui hindamismeetod, on selle täitmise juures lisaks VÕTA jaoks sobiva lõpptulemuse saavutamisele oluline ka õpimapi koostamise ja kirjutamise protsess. Selle käigus arenevad taotlejate eneseväljendus ja –analüüs, kriitiline mõtlemine ja mitmed muud olulised pädevused.

Õpimapi täitmine on suhteliselt ajamahukas ja seepärast kasutatakse seda pigem suuremahuliste taotluste puhul. Õpimapi vormi saab tavaliselt õppeasutuse VÕTA nõustajate käest. Kui õpimapi täitmise juhend on olemas, siis on hea seda ka hindamisel jälgida.

Samuti on õpimapi hindamine suhteliselt ajamahukas ja selles protsessis on subjektiivsuse oht suurem kui teiste meetodite puhul. Seepärast on hea koos komisjoniga läbi mõelda õpimapi hindamiskriteeriumid ja neist ka taotlejat teavitada. Õpimapi hindamiskriteeriumite hulka võiks kuuluda lisaks õpitu ja demonstreeritu sobivusele õpiväljunditega ka demonstreeritu selgus ja argumenteeritus, selle osade omavaheline loogilisus ja koherentsus (et osad moodustaksid loogilise ja õpiväljunditega hästi seotud terviku), isikupärane esitusstiil ja loovus. Osadel erialadel tasub kindlasti kaaluda hindamiskriteeriumina ka seda, et omandatud suudetaks efektiivselt teistega jagada.

Intervjuu

Intervjuud saab kasutada teiste meetodite kõrval autentsuse kindlustamiseks ja valiidsuse lisamiseks. Samal ajal sobib see ka iseseisva hindamismeetodina. Intervjuu plussiks on see, et puuduvad kirjaliku ülesande kammitsevad nõuded ning kogemuse üle arutledes võib ilmnedä täiendavaid aspekte, mida kogemus on õpetanud. Lisaks on intervjuu käigus võimalik küsida lisaküsimusi ja täpsustada selgusetuks jäänud aspekte. Intervjuu miinuseks on ajamahukus ja inimeste esinemisärevus.

Intervjuud saab läbi viia kas individuaalselt või grupis. Intervjuu jaoks tuleb läbiviijatel (kui intervjuu toimub portfoolio või taotluse alusel, siis selle põhjal) ette valmistada küsimused, mida võib taotlejale varem kätte anda. Intervjuu peab olema struktureeritud ja selle tulemused dokumenteeritud.

Intervjuu hindamisel on subjektiivsuse oht samasugune nagu õpimapi puhul. On oluline, et intervjuud läbi viiv komisjon lepib enne intervjuud kokku, mida vaadeldakse ja hinnatakse. Intervjueerijat aitab see info samuti oluliselt. Hindamisel tuleb olla teadlik ka võimalikest kõrvalmõjutustest, näiteks sellest, et särav isiksus võib kallutada arvamust positiivsemaks kui ta õppimine välja annab.

Praktika aruanne

Kuna töökogemust kasutatakse väga sageli praktika arvestamisel, siis võib arvestamiseks kasutada vastavalt õppeasutuse nõuetele täidetud praktika aruannet. VÕTA puhul praktika aruannet kasutades võib olla vajalik selle kohandamine kogemuse kirjeldamise osas, aga oluline on, et VÕTA taotleja demonstreeriks õppekava tavapärase vormis läbijatega vähemalt samaväärset õppimist.

Praktika aruande juurde peaks kindlasti olema kirjutatud hindamiskriteeriumid. Nende hulka võiks kuuluda see, et töökogemust pole mitte ainult kirjeldatud, vaid ka analüüsitud, et selle täitja analüüsib nii oma tööd kui suhteid ja iseenast oma erinevates rollides, et praktika aruandest oleks näha inimese areng ja õppimine töötamise perioodi jooksul ning muu oluline, mis seostub võimalikult hästi praktika õpiväljunditega. Lisaks võiks hindamiskriteeriumites olla ka aruande maht ja kindlasti vajalikud osad.

Tegevuse või selle simulatsiooni vaatlemine

Kui taotleja otsese tegevuse vaatlemine on võimalik, võidakse paluda taotlejal demonstreerida teatud tehnilisi võtteid või oskusi mõnes kindlas olukorras. Niisugune lähenemisviis võib olla eriti sobiv, kui on vajalik teatud oskuste (nt töö teatud masinatega) või suhtlemisoskuste (nt sotsiaaltöö) meisterlik valdamine. Kõige sagedamini kasutatakse seda meetodit kutseostmistamisel, aga ka õpetajakoolituses.

Europass

Europassi viis dokumenti pakuvad rea võimalusi varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamiseks. Europassi kahte dokumenti, CV-d ja keelepassi, saavad kõik soovijad ise täita. Õpirände tunnistuse, kutsetunnistuse lisa ja diplomilisa väljastamise õigus on erinevatel institutsioonidel.

Europassi CV saab vaadata ja täita aadressil www.europassikeskus.ee. VÕTA seisukohalt on oluline, et erilist tähelepanu on pööratud erinevate oskuste sõnastamisele. Eraldi on välja toodud sotsiaalsed oskused, organisatoorsed oskused, tehnilised oskused, arvutioskused, kunstioskused ja muud oskused. Täitjat suunatakse ennast ise analüüsima ja põhjendama oma enesehinnangut. Europassi CV võimaldab rõhutada mitteformaalset õppimist ja töökogemust, tuginedes arusaamale, et inimene õpib kogu elu ning kõik oskused ja teadmised ei tulene koolist, mida tõendab diplom, või töökogemusest, mille eest on saadud palka.

Europassi keelepäss võimaldab lihtsal moel, kuid samas täpselt ja konkreetsetl kirjeldada oma keeleoskust. Näiteks võib keeleoskuse tase erinevate osaoskuste lõikes (mõistmine, rääkimine, kirjutamine, lugemine) olla üsna erinev. Europassi keelepäss on üks osa Euroopa Nõukogu väljatöötatud Euroopa keelemapist. Inimesel palutakse läbi lugeda erinevate keeleoskustasemetel kirjeldused ja hinnata nende põhjal oma keeleoskust kuueastmelisel skaalal. Europassi keelepassi saab kirja panna ka erinevate võõrkeeltestide tulemused, samuti näited selle kohta, kus ja kuidas ollakse oma keeleoskust täiendanud. Europassi CV ja keelepassi väljatrükkimisel tulevad automaatselt kaasa keeleoskustasemetel kirjeldused.

Europassi õpirände tunnistus on dokument, kuhu on kirja pandud kõik oskused või akadeemilised saavutused, mis inimene on omandanud mingis teises Euroopa riigis õppimise või koolituse eesmärgil viibitud ajavahemiku jooksul. See võib hõlmata näiteks semestripikkust õpet vahetusülkoolis, praktikat ettevõttes vms. Europassi õpirände tunnistust ei täida praktilal või vahetusprogrammis osaleja ise, seda teevad saatev ja vastuvõttev organisatsioon, näiteks ülikool või praktikabaas. Europassi õpirände tunnistusega

ei kaasne kvalifikatsiooni: see on mõeldud Euroopa õppeperioodide registreerimiseks ja on alusmaterjal edasiste otsuste tegemiseks hariduse pakkujale ja tööandjale, seega on see väga hea instrument ka VÕTA hindamisel.

Europassi diplomilisa ehk akadeemiline õiend väljastatakse kõrgkoolide lõpetajatele koos diplomiga ja seal on täpselt kirjas kõik õpitulemused. Lisaks õpitulemustele sisaldab see dokument ka põhjalikku Eesti haridussüsteemi kirjeldust, mis on eriti oluline juhul, kui soovitakse õpingud jätkata mõnes teises Euroopa riigis.

Europassi kutsetunnistuse lisa väljastatakse koos kutsetunnistusega ning eesmärgiga teha kutseoskuste mõistmine lihtsamaks. Kutsetunnistuse lisa ei ole personaalne dokument, vaid see on ühtne ühe kutseala konkreetsele tasemele. Juba valminud kutsetunnistuse lisad on leitavad Kutsekoja koduleheküljelt www.kutsekoda.ee. Kutsetunnistuse lisa ei ole kehtiv ilma kutsetunnistusega. Kutsetunnistuse enda saamiseks tuleb sõltuvalt kutsealast sooritada eksam või esitada oskusi, teadmisi ja kogemust tõendavad dokumendid. Kutse omistamise põhimõtted ühtivad paljuski VÕTA põhimõtetega ja kui taotlejal on olemas kutsetunnistus, võiks see kindlasti olla oluliseks argumendiks VÕTA protsessis.

Europassi dokumente on VÕTA juures hea kasutada, sest

- nendel on ühtne, üleeuroopaline vorm;
- CV ja keelepassi juures on täitjale toeks põhjalikud juhendmaterjalid ja näited;
- europassi dokumendid tähtsustavad mitteformaalset õppimist.

Europassiga seonduvat tööd korraldab 2005. aastast Kutsekoja allüksusena Europassi Keskus, kellega saab võtta küsimuste korral ühendust (info@kutsekoda.ee, tel 6791715).

5. TAGASISIDE ANDMINE VÕTA TAOTLEJALE

Oluliseks osaks varasemate õpingute ja töökogemuse hindamisel on taotlejale tagasiside andmine. Tagasiside on osa kujundavast hindamisest ning aitab taotlejal hinnata oma teadmisi ja oskusi kesksete eesmärkide seisukohast ning näha võimalusi edasiseks arenguks. Tagasiside saamine aitab taotlejat ka õppeprotsessi korrigeerimisel või õnnestunud õppimise kinnistamisel.

VÕTA kohta tehtud uuringutest ilmneb, et Eestis ollakse rahulolematud tagasisidega, mida peale taotlemist saadakse, enamasti antakse tagasisidet vähe ja põhjendused, miks taotlusi ei rahuldatud, ei ole piisavad või puuduvad hoopis. Seepärast peatume järgnevalt mõnel põhimõttel, millest taotlejale tagasisidet andes peaks lähtuma.

Kõigepealt: **tagasisidet peab andma võimalikult varsti pärast otsuse langetamist.** See, kas tegu oli otsusega taotlus rahuldada täielikult, osaliselt või üldse mitte, mõjutab tagasiside sisu, aga mitte selle andmise vajalikkust. VÕTA protsess, nagu eelnevaltki juttu on olnud, on lisaks hindamisele ka õppimise koht ja seepärast vajab õppija tagasisidet nii selle kohta, mis ta taotluses on olnud väärtuslik ja õnnestunud, kui selle kohta, mis vajaks korrigeerimist ja arendamist, võib-olla ka äraunustamist ja ümberõppimist.

Tagasiside peaks näitama ära nii õnnestumised kui ebaõnnestumised. Alustama ja lõpetama peaks positiivsega. Ebaõnnestunud kohti tuleks nimetada, ebaõnnestumise põhjusi selgitada ning näidata teed nende ületamiseks. On oluline, et õnnestumist hinnatakse eelkõige õpiväljunditega kooskõlas olevate hindamiskriteeriumite valgel ja et tagasisidet antakse hindamiskriteeriumite keelt kasutades.

Näide. Hindamiskriteeriumiks on, et õppija suudab analüüsida teoreetiliste kontseptsioonide avaldumist oma töökohal. Kui ta on kirjeldanud töö esimeses osas teooriat ja teises rääkinud oma tööülesannetest, mida ta täidab, siis seda seost loodud ei ole. Tagasiside võiks kõlada järgmiselt: "Te olete küll kirjeldanud piisava põhjalikkusega teoreetilisi kontseptsioone ja oma tegevusi töökohal, aga ei ole loonud seost nende kahe vahel. Taotluse edukaks hindamiseks on vaja, et toote esile teooriaaspektid sellelt seisukohalt, kuidas te neid töökohal kasutate."

6. VÕTA HINDAMISOTSUSE VAIDLUSTAMINE

Taotlejal on õigus VÕTA taotluse arvestamise otsus vaidlustada juhul, kui ta ei ole sellega rahul. Vaidlustamise kord võib õppeasutustes olla erinev.

Kui taotlus on vaidlustatud ja esitatud teist korda läbivaatamiseks, muutub selle adekvaatne hindamine veelgi olulisemaks. Vaidlustatud otsuse korral on tavaliselt tegu olukorraga, kus hindamiskriteeriumid ja hindamise aluseks olevad põhimõtted pole mõlemale poolele (taotlejale ja hindajatele) ühtviisi mõistetavad. Kui taotleja saab arvestamisest keeldumise või osalise arvestamise korral korrektselt sõnastatud tagasisidet otsuse põhjustest, vähendab see oluliselt vaidlustamise vajadust.

Vaidlustamise ärahoidmiseks piisava tõendusmaterjali puudumise korral on mõistlik negatiivse otsuse asemel paluda taotlejal esitada täiendavalt asjakohast materjali, andes võimalikult täpseid juhiseid selle kohta, milline see materjal peab olema ja millistele kriteeriumitele vastama.

7. VARASEMATE ÕPINGUTE JA TÖÖKOGEMUSE HINDAMISE VORMISTAMINE

Akadeemilisel õiendil **kajastub originaalsooritus**, mitte õppeaine (või moodul), millega sooritus õppekavas asendatakse. Soorituse nimetus, maht, õppejõud ega kuupäev ei saa ülekandmise käigus muutuda.

Akadeemilisele õiendile märgitakse (inglisekeelsed tõlked märgitakse ingliskeelsele akadeemilisele õiendile) **õppeaine puhul**

- õppeasutuse, kus õppeaine sooritati, nimi eesti ja inglise keeles;
- õppeaine originaalkood (kui seda ei ole, jääb vastav lahter tühjaks);
- õppeaine nimetus eesti ja inglise keeles;
- õppeaine maht (originaalsoorituse maht, mis vajadusel arvestatakse ümber vastavalt koduülikooli mahusüsteemile);
- õppeaine sooritamise originaalkuupäev;
- õppejõu nimi;
- originaalhinne/arvestus (kui koolide hindamissüsteemid on erinevad, peab üliõpilane esitama ka vastavas koolis õppimise hetkel käibel olnud hindamissüsteemi kirjelduse, mille alusel viiakse hinne vastavusse koduülikooli hindamissüsteemiga).

Erineva mahuga õppeaine ülekandmine

VÕTAt saab rakendada ka siis, kui arvestada soovitava sooritatud õppeaine maht erineb õppekavas ette nähtud asendatava õppeaine mahust.

Kui sooritatud õppeaine on suurema mahuga, võib selle asendada kas mitme väiksemamahulise õppeainega või arvestada ülejäävad ainepunktid kas valik- või vabaaineteks.

Näide. Sooritatud õppeaine on „Metsanduse alused“, mille maht on 3 AP. Õppekava kohustuslik õppeaine, mida soovitakse asendada on „Metsandus“, maht 2 AP.

„Metsanduse alused“ (3AP) asendatakse ainega „Metsandus“ (2 AP) ja valikainega (1 AP).

Kui tegemist on vastupidise juhuga, otsustab komisjon, kas mahu erinevus on oluline või on võimalik õppeaine siiski õppekavajärgselt asendada.

Puuduvad ainepunktid või pädevused võib kompenseerida ka sobiva töökogemusega (kui seda on) või nõuda üliõpilaselt lisaks vajalikus mahus õppeainete sooritamist. Kui see on võimalik, arvestatakse väiksemamahulist õppeainet suuremamahulise asemel ning märgitakse otsusele, mis laadi õppeaine peab üliõpilane veel sooritama (õppekavas ette nähtud AP arv tuleb üliõpilasel sooritada (nt bakalaureuseõpe = 120 AP). Väiksemamahulise õppeaine arvestamisel õppekava täitmisel muutub õppeainete maht õppekava kontekstis.

Näide. Sooritatud õppeaine on „Metsanduse alused“, mille maht on 2 AP. Õppekavas kohustuslik õppeaine, mida soovitakse asendada on „Metsandus“ (3 AP).

Õppekava täitmisel arvestatakse ainet „Metsanduse alused“ (2 AP).

Komisjon teeb ettekirjutuse: õppekava täitmiseks vajaliku ühe ainepunkti peab üliõpilane valima metsatööstuse valikainete moodulist.

Töökogemuse arvestamise puhul kantakse akadeemilisele õiendile

- töökogemust kirjeldav nimetus (näiteks *Raamatupidamine, Ettevõtte juhtimine* vms) koos märkega „Töökogemus“;
- arvestatud ainepunktid;
- töökogemuse arvestamise taotluse osas otsuse tegemise kuupäev;
- asutuse/institutsiooni, kus kogemus omandati, nimi eesti ja inglise keeles. Kui asutusi on rohkem kui üks, siis võib akadeemilisele õiendile märkida asutuse, kus töötati kõige pikemaajaliselt või kõik asutused;
- töökogemust hinnatakse süsteemis „arvestatud/mittearvestatud“, diferentseeritud hindamist ei kasutata.

Lisaks võib akadeemilisele õiendile märkida

- asendatava mooduli nimetuse;
- VÕTA komisjoni esimehe nime.

Õppeaine osa arvestamine

Kui õppeainet arvestatakse osaliselt teise õppeaine osana, toimub see kokkuleppel õppejõuga, mitte VÕTA alusel (v.a juhud, mil õppeaine koosneb osadest ning on võimalik asendada üht konkreetset aineosa). Rusikareegel on, et arvestamise korral peab olema aru saada, millise õppimise põhjal on seda tehtud. See aitab vältida situatsiooni, kus inimene saab sama õppimise eest mitu korda ainepunkte.

Lisaks nimetatud vormistamisreeglitele võivad igal õppeasutusel olla oma nõuded, millega tasub tutvuda.

8. KORDUMA KIPPUVAD KÜSIMUSED

Kas õppeasutus võib kehtestada ka neid õppeaineid, mille puhul muul viisil õpitut kindlasti arvestada ei saa?

Õppeasutusel on õigus määratleda nn identiteediaineid. Loomulikult on hea toon, et neid õppeaineid ei ole liiga palju.

Kas vähem tunnustatud või mitte akrediteeritud õppeasutuses toimunud õppimist on õige arvestada?

Töökogemus on veelgi vähem struktureeritud kui teises õppeasutuses õppimine. Mistõttu on komisjonil õigus hinnata ka mittetunnustatud või vähetuntud õppeasutuses õpitut, kui õppimise kohta on piisavalt tõendeid. Vastutus kvaliteedi eest jääb hindavale õppeasutusele ja sõltub vastava õppeasutuse VÕTA korrast.

Kuidas otsustada juhul, kui soovitakse arvestada rakenduskõrgkoolis või kutseõppeasutuses omandatud ülikooli õppekava osana?

Rakenduskõrgkooli ja kutseõppeasutuse tugevus on nende praktilises kallakus, samal ajal kui ülikool paneb rohkem rõhku teoreetiliste teadmiste omandamisele. Seepärast peaks otsuse tegemisel lähtuma ülekantava õppeaine iseloomust ja loomulikult ka õpiväljunditest. Laiema kriteeriumina tasub arvestada ülikooli õppekava enda õpiväljundeid. Kui need eeldavad kõrge teoreetilise abstraktsiooni võimet ja vähest praktilist suunitlust, siis on arvestamine vähem tõenäoline (kui just pole tegemist praktilise suunitlusega õppeainega). Seevastu praktilisema kallakuga õppekavas võib varasem õpikogemus olla igati toeks õppekava väljundite saavutamisele.

Mida teha siis, kui tahetakse arvestada magistriõppes bakalaureusetasemel õpitut, juhul kui ainepunktide summa eelmises õppeastmes oli täpselt 120?

See on võimalik, kui magistriõppes võetakse asemele mõni muu konkreetsesse magistriõppekavasse sobiv õppeaine (vajadusel akadeemilise nõustaja, õppekavakomisjoni esimehe või programmijuhi soovitusel) või kui 200 ainepunktist (bakalaureuse- ja magistriõpingud kokku) puuduolevad ainepunktid on võimalik katta töökogemuse või täienduskoolitusega.

Kas õppeasutus tohib kehtestada arvestamisel ajalisi piiranguid?

Jah, kui need on sisuliselt põhjendatud. Vt ka vastavat arutlust eespool.

Milliste põhimõtete järgi otsustada doktorantide õppeainete (kohustuslike, valik- ja vabaainete) arvestamine?

Ka siin peaks läbiv idee olema, et arvestatakse õpiväljunditega ja sellega, kuidas antud õppeaine toetab õppekava üldiste eesmärkide saavutamist. Kui tegu on doktorandi uurimistöö seisukohalt kesksete teemadega, tuleks arvestamist kaaluda põhjalikumalt kui valik- ja vabaainete puhul.

Kuidas hinnata välismaal sooritatud tasemeõppe õpinguid ja täienduskoolitusi?

Neid õpinguid saab hinnata ainult piisavate tõendusmaterjalide olemasolul. Kui tegemist on detailselt raskelt määratletava ja tõestatava õppimisega, võib lasta taotlejal õpitud tõestada mingi reflekteeriva hindamismeetodi või lisatõendusmaterjali abil. Ideaalis peaks õppijad enne välismaale minekut oma õppeasutuses kokku leppima, mida seal õpitakse. Sellise kokkuleppe olemasolul ei tohiks hiljem arvestamisel probleeme tekkida.

Kuidas toimida, kui taotletakse arvestusega lõppenud õppeaine ülekandmist, samas kui asendatav õppeaine lõpeb (hindelise) eksamiga?

Hindamisviisi erinevust peetakse nn väheoluliseks erinevuseks ning ülekandelehele/akadeemilisele õiendile märgitakse originaalsooritus, st antud juhul arvestus.

Õpimappi on väga keeruline hinnata.

Jah, nii see on. Hea uudis on, et õpimappi täidetakse vaid suuremamahuliste taotluste puhul, ja rusikareegel on, et õpimapi täitmine ei tohiks võtta rohkem aega kui taotletavate õppeainete läbimine õppekavas ettenähtud vormis. Teatud juhtudel on õigustatud ka lihtsustatud õpimapi vormi kasutamine. Hindamisel on oluline välja töötada õpimapi hindamiskriteeriumid, mis peaks sobima nii hindamismeetodi kui taotletava terviku ja õppekava õpiväljunditega (vt eest-poolt). Neid hindamiskriteeriume peaks taotleja teadma enne õpimapi koostamist ja nende põhjal peaks ta saama tagasisidet.

Kas hindaja tohib hindamise käigus nõuda taotlejalt lisatõendusmaterjali?

Loomulikult võib nõuda täiendavaid materjale, kui tõendusmaterjal pole piisav. Samuti on hindajal õigus lisada täiendavaid hindamismeetodeid, näiteks kutsuda taotleja vestlusele.

Kuidas otsustada juhul, kui taotluse hindaja seab kahtluse alla teise õppejõu pädevuse?

Keskne põhimõte on, et lähtuda tuleb õpitu sisust ja õpiväljunditest. Struktureeritud õppetöö küll toetab teadmiste ja oskuste omandamist, kuid lõpptulemus ehk õpitu sõltub eelkõige õppijast.

KOKKUVÕTE

Nagu eelnevast materjalist selgub, on varasemate õpingute ja töökogemuse hindamine oluline, kuid keerukas protsess. Samas sõltub hindajate pädevusest ja tegevuse kvaliteedist nii VÕTA tulevik kui ka kõrgkoolide ja teiste õppeasutuste ning kutseorganisatsioonide maine ja kvaliteet. Varasemate õpingute ja töökogemuse hindamise puhul on tegu keeruka tasakaalustamisharjutusega, kus tuleb korraga hoida kaalukausil avatus erineval viisil omandatud pädevuste tunnustamiseks (st julgus tunnustada ka teiste õpetajate tööd ja iseõppimist), kõigi õppijate võrdse kohtlemise põhimõte, võime keskenduda kõige olulisemale ja oskus tajuda, kust läheb piir kvaliteedi hoidmise ja kaotamise vahel. Loodame, et eelnev juhendmaterjal on teile selles protsessis abiks.

KASUTATUD KIRJANDUS JA LISALUGEMINE

- Day, M. 2000. Developing Benchmarks for Prior Learning Assessment and Recognition. Kanada: Canadian Association for Prior Learning Assessment (CAPLA).
- Fiddler, M., Marienau, C., Whitaker, U. (Koost.). 2006. Assessing Learning: Standards, Principles, & Procedures. Chicago, Illinois: The Council for Adult and Experiential Learning.
- Henebery, C. (Koost). Handbook for the Assessment of Experiential Learning. 1987.) Learning From Experience Trust.
- Accreditation of Prior Experiential Learning (APEL) Plan. Sheffield Hallam University. Suurbritannia
- Recognition of Prior Learning. Staff Guidelines. University of Paisley. Suurbritannia
- Ühtsed Euroopa põhimõtted mitteformaalse ja informaalse õppe arvestamiseks
- Kõrgharidusstandard
- Ülikooliseadus

VÕTA regulatsioonide kohta leiab täpsemat infot huvipakkuva õppeasutuse kodulehelt.

Tartu Ülikool www.ut.ee/tudeng/lisaoigused/vota

Tallinna Tehnikaülikool www.ttu.ee/vota

Tallinna Ülikool www.tlu.ee/vota

Tartu Kõrgem Kunstikool www.art.tartu.ee

Eesti Kunstiakadeemia www.artun.ee

Eesti Maaülikool www.emu.ee/316907

Tartu Kutsehariduskeskus www.khk.tartu.ee/vota

Kutseomistamise kohta annab täpsemat infot Kutsequalifikatsiooni Sihtasutus (Kutsekoda)

www.kutsekoda.ee

Täiskasvanuhariduse kohta annab täpsemat infot Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon ANDRAS

www.andras.ee

www.archimedes.ee/vota

www.archimedes.ee/vota